

ББК 66.3

**Стратегія екологічної безпеки (регіональний контекст) / Наук. ред.:
М.І. Долішній, В.С. Кравців. – Львів, 1999. – 243 с.**

Коллективна монографія присвячена актуальним проблемам охорони довкілля. В ній висвітлені сучасні теоретико-методологічні підходи до питань екологічної безпеки, її особливостей та соціально-економічного змісту. Розглядаються концептуальні засади формування екологічної політики та механізми її реалізації в умовах трансформації економічних відносин. Значна увага приділена регіональним аспектам забезпечення екологічної безпеки, обґрунтовані принципи та критерії вибору ефективних природоохоронних стратегій, викладені науково-методичні основи розробки та реалізації обласних програм охорони навколишнього середовища.

Для науковців, керівників та спеціалістів управлінських структур і природоохоронних органів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

Літер.: 111.

Автори:

**М.І. Долішній, В.С. Кравців, Ю.І. Стадницький, С.К. Харічков,
В.М. Степанов, Л.Г. Мельник, М.Д. Янків, І.А. Колодійчук,
О.І. Мельник, В.В. Сабадаш, Г.І. Рудько, І.П. Ковальчук,
Ю.А. Комісарчук, І.З. Зінько, М.В. Копач**

Рецензенти:

**д.е.н., професор О.Е. Оксанич (м. Львів)
д.е.н., професор В.К. Євдокименко (м. Чернівці)**

**Затверджено до друку Вченою радою Інституту регіональних досліджень НАН
України.**

**Книга видана завдяки фінансовій підтримці Львівського обласного
позабюджетного природоохоронного фонду**

ISBN 966-02-0859-6

© Долішній М.І., Кравців В.С., Стадницький Ю.І. та ін.

© Інститут регіональних досліджень НАН України, 1999

Авторський колектив

*Долішній
Мар'ян Іванович*

- академік НАН України,
доктор економічних наук, професор
(Інститут регіональних досліджень НАН України, м.
Львів)
Вступ, §1.2, Висновки

*Кравців
Василь Степанович*

- кандидат економічних наук,
(Інститут регіональних досліджень
НАН України, м. Львів)
§1.1; §1.2; §2.1; §5.1; §5.2; §5.3; Висновки

*Стадницький
Юрій Іванович*

- кандидат економічних наук, доцент
(Державний університет
“Львівська політехніка”)
§2.2; §2.5

*Харічков
Сергій Костянтинівич*

- доктор економічних наук, професор
(Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України, м.* Одеса)
§1.4; §1.5

*Степанов
В'ячеслав Миколайович*

- доктор економічних наук, професор
(Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України, м. Одеса)
§1.4; §1.5

*Мельник
Леонід Григорович*

- доктор економічних наук, професор
(Сумський державний університет)
§1.3; §2.3

*Янків
Мирон Дмитрович*

- кандидат економічних наук, професор
(Львівський державний університет ім.
Ів. Франка)
§2.4

*Колодійчук
Ірина Анатоліївна*

- кандидат економічних наук,
(Інститут регіональних досліджень
НАН України, м. Львів)
§4.4; §5.1

3

*Мельник
Ольга Іванівна*

- кандидат економічних наук, доцент
(Сумський державний університет)
§1.3

*Сабадаш
Віктор Володимирович*

- кандидат економічних наук
(Сумський державний університет)
§2.3

*Рудько
Георгій Ілліч*

- доктор геолого-мінералогічних наук,
доктор географічних наук, професор
(Геолого-сכולогічний центр ДГП
“Західукргеологія”, м. Львів §3.2

*Ковальчук
Іван Платонович*

- доктор географічних наук, професор
(Львівський державний університет ім.
Ів. Франка)
§4.2

*Комісарчук
Юлія Анатоліївна*

- викладач
(Львівський інститут внутрішніх справ
при Національній академії внутрішніх справ
України)
§3.1; §4.3

*Зінько
Ігор Зіновійович*

- кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет
ім. Ів. Франка)
§4.1

*Копач
Микола Васильович*

- молодший науковий співробітник
(Інститут регіональних досліджень
НАН України, м. Львів)
§2.4

Зміст

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади дослідження проблем екологічної безпеки в нових економічних умовах	9
1.1. Поняття екологічної безпеки, його соціально-економічний зміст та особливості	9
1.2. Економічний розвиток і екологічна безпека: наукові погляди на проблему	19
1.3. Екологізація економіки як шлях до національної екологічної безпеки	31
1.4. Фактори виникнення екологічних небезпек і їх вплив на стан довкілля України	49
1.5. Система екологічної безпеки сталого розвитку України: принципи формування та механізми перехідних процесів	57
РОЗДІЛ II. Механізми управління екологічною безпекою	70
2.1. Особливості та принципи формування екологічної політики: регіональні аспекти	70
2.2. Методи економічного регулювання екологічної безпеки	80
2.3. Торговельні механізми національного екологічного захисту	111
2.4. Екологічна регламентація реформ в АПК: проблеми нормативно-правового забезпечення	119
2.5. Світовий досвід управління екологічною безпекою	127
РОЗДІЛ III. Методи дослідження екологічного стану території і їх практичне застосування	135
3.1. Аерокосмічні методи дослідження екологічної ситуації	135
3.2. Науково-методичні основи оцінки інженерно-екологічного ризику території	146
РОЗДІЛ IV. Геополітичні та екологічні передумови розвитку Карпатського регіону	160
4.1. Геополітичне положення регіону в контексті його екологічної безпеки	160
4.2. Екологічні наслідки господарського освоєння території	169

4.3. Оцінка стану довкілля в екологонебезпечних зонах регіону	179
4.4. Екологічні проблеми земельної реформи в регіоні	188
РОЗДІЛ V. Програмні основи формування та реалізації регіональної екологічної політики	203
5.1. Екологічна ситуація у Львівській області: стан, тенденції розвитку, соціально-економічні наслідки	203
5.2. Концептуальна модель регіональної екологічної політики ..	214
5.3. Соціально-економічні фактори формування та реалізації програми охорони навколишнього середовища області	221
ВИСНОВКИ	234
Література	236

ВСТУП

Процеси державотворення та ринково орієнтованої трансформації економічних відносин розкрили широкий спектр проблем, які необхідно вирішувати на шляху до побудови демократичного суспільства. Всесторонній аналіз результатів здійснюваних соціально-економічних перетворень показує, що причини виникнення та загострення багатьох проблем треба шукати не тільки в площині практичних дій, а й в недостатньому теоретичному осмисленні природи суспільних процесів та науковому обґрунтуванні стратегії управління ними в сучасних умовах. Болісне реформування всіх сфер життя ще раз підтвердило ту класичну істину, що якісно нові завдання неможливо вирішити старими методами, побудованими здебільшого на основі віджилих догм і теорій.

До числа категорій, що сьогодні потребують поваторських методологічних підходів до їх вивчення, безумовно, належить поняття екологічної безпеки. Проголошення території України зоною екологічного лиха свідчить не тільки про ступінь забруднення довкілля та руйнації природних екосистем, а й про рівень реальної загрози національній безпеці. Констатацією усвідомлення цього факту на рівні вищих ешалонів державної влади є схвалена Верховною Радою України "Концепція (основи державної політики) національної безпеки України", де екологічна безпека держави розглядається як невід'ємна частина її національної безпеки.

Серед багатьох питань, пов'язаних з забезпеченням екологічної безпеки, особливо актуальними стають проблеми вибору оптимальних природоохоронних стратегій в умовах економічної кризи, обґрунтування шляхів екологізації ринкових реформ і т.п.

Специфіка української ситуації полягає ще й в тому, що на шляху до формування ринкової економіки потрібно вирішувати складні питання виходу з кризового стану, спрямувавши при цьому траєкторію суспільного розвитку в русло світових тенденцій та норм міжнародного співіснування. Йдеться, перш за все, про глобальну ідею забезпечення екологічно сталого розвитку, при якому усуваються протиріччя між соціально-економічним ростом і збереженням навколишнього середовища. Ключові положення цієї ідеї зводяться до того, що:

а) в центрі уваги знаходиться людина, яка повинна мати право на здорове життя в гармонії з природою;

б) охорона навколишнього середовища має стати невід'ємною складовою процесу розвитку і не може розглядатись у відриві від нього;